

دفتر حقوقی نوبان

Noban Law Office

تقی امانی - وکیل پایه یک دادگستری
(فارغ التحصیل از دانشگاه تهران و دانشگاه تورین ایتالیا)

وکلای تخصصی حقوق علائم تجاری، اختراعات، طرح های صنعتی و کپی رایت

...../Date: تاریخ: ۱۳۹۳/۱۲/۰۵ | ...../Our ref. No.: شماره: ..... | ...../Encl.: پیوست: .....

به نام خداوند دادگر
«نوبان نگهبان نوآوری هست»

شرط حمایت از اثر در نظام حق مولف (مالکیت ادبی و هنری):^۱

تقی (سعید) امانی^۲

وکیل پایه یک دادگستری و عضو موسس دفتر حقوقی نوبان

اسفند ۱۳۹۳

عمده ی مقررات مربوط به حق مولف در ایران را می توان در «قانون حمایت از حقوق مولفان و مصنفان» (مصوب ۱۳۴۸) و «قانون ترجمه و تکثیر کتب و نشریات و آثار صوتی» (مصوب ۱۳۵۲) و همچنین، «قانون حمایت از حقوق پدیدآورندگان نرم افزارهای رایانه ای» (مصوب ۱۳۷۹) و مانند آن جستجو نمود. در بعد بین المللی متاسفانه هنوز جمهوری اسلامی ایران به «کنوانسیون برن در خصوص حمایت از آثار ادبی و هنری» ملحق نشده است. در خصوص حمایت از آثار حق مولف (مالکیت ادبی و هنری)، آنگونه که مطرح است - بر خلاف نظام حقوق مالکیت صنعتی (به مفهوم خاص حقوق اختراعات و طرح صنعتی) - شرط اصالت اثر مورد تاکید و اهمیت واقع شده است و نو و جدید بودن ایده و اندیشه صرف مورد حمایت نمی باشد.

در همین ارتباط، و با نگاهی وسیع بر حقوق مالکیت ادبی و هنری و در جهت بیان اصول بنیادین حق مولف عنوان شده است که: «دو اصل مورد پذیرش همگان است: اولاً حق مولف حامی شکل اثر است، و ثانیاً شکل اثر باید دارای اصالت باشد.»^۳ به عبارتی دیگر، «بر خلاف حمایت از اختراعات، قانون حقوق مولف تنها از فرم بیان اندیشه، نه خود اندیشه، حمایت می کند. خلاقیت تحت حمایت قانون حق مولف، خلاقیت در گزینش و چیدمان واژگان، نت های موسیقی، الوان و اشکال است. حق مولف از مالک آثار ادبی و هنری در برابر کسانی حمایت می کند که فرمی را که مولف اثر، اولینش را در قالب آن بیان کرده تکثیر یا به نحوی مورد استفاده قرار می دهند»^۴

^۱ - هر گونه استفاده ی غیر مجاز از این نوشته ممنوع و قابل پیگرد است. استفاده با مقاصد علمی و در حد متعارف با ذکر منبع مجاز می باشد.

^۲ <http://www.nobanlaw.com/fa/T.Amani>

^۳ - کلمبه کلود، اصول بنیادین حقوق مولف و حقوق مجاور در جهان، ترجمه دکتر محمد زاده وادقانی (علیرضا)، چاپ اول، نشر میزان، ۱۳۸۵، ص ۲۷

^۴ - امانی تقی، قوانین و مقررات حقوق مالکیت فکری (ملی و بین المللی)، چاپ دوم، انتشارات بهنامی، ۱۳۸۷، ص

دفتر حقوقی نوبان

Noban Law Office

تقی امانی - وکیل پایه یک دادگستری

(فارغ التحصیل از دانشگاه تهران و دانشگاه تورین ایتالیا)

وکلای تخصصی حقوق علائم تجاری، اختراعات، طرح های صنعتی و کپی رایت

...../Date: تاریخ: ۱۳۹۳/۱۲/۰۵ | ...../Our ref. No.: شماره: ..... | ...../Encl.: پیوست: .....

در اینکه آیا اصالت اثر در مقررات حق مولف واجد وصف نوعی است یا شخصی، استاد گرانقدر - دکتر سید حسین صفایی - با توضیحات مفصل خود در نهایت نتیجه را چنین بیان کرده اند: «اصالت به طوری که حقوقدانان فرانسه می گویند، دارای مفهوم شخصی است؛ نه نوعی. بدین معنا که آنچه شرط حمایت محسوب می شود این است که اثر مظهر شخصیت پدیدآورنده باشد ولی نبودن آن از لحاظ نوعی لازم نیست»^۵

بنابراین، ایده و اندیشه محض تا وقتی که ظهور و بروز نیافته است قابلیت حمایت ندارد لذا حمایت از حق مولف معطوف به خارج شدن ایده از ذهن و شکل یافتن آن می شود و همین طور شکل ظهور یافته نیز بایستی دارای مظهر شخصیت و خلاقیت شخص پدیدآورنده باشد تا واجد حمایت قانونی باشد. لذا، آنچه در نظام حق مولف مورد تاکید است، شرط اصالت شکل اثر است تا شرط جدید بودن محتوای اثر.

چند مثال برای روشن تر شدن بحث اصالت و جدید بودن در مالکیت ادبی و هنری:

مثال اول - شخصی می خواهد کتابی در ۵۰ صفحه بنویسد و در کتاب خود توصیف زیبا و دل انگیزی از عناصر طبیعت داشته باشد به نحوی که انگار در بلندایی (در یک نقطه ی مشخص منطقه ای) نشسته باشد و چشم اندازی از جنگل، فصل پائیز، آبخاری زیبا و بلند و پرندگانی آواز خوان و مانند آن را به سبک شاعرانه ای توصیف نماید. کتاب نوشته می شود و پس از آن شخصی دیگری نیز با تقلید از همین ایده، همان بلندای مشخص را انتخاب کرده و از همان زاویه نگاه می کند و او هم کتابی در ۵۰ صفحه حاوی توصیف شاعرانه ای از طبیعت عرضه می کند. حال، سوال این خواهد بود که آیا نویسنده اول می تواند تحت عنوان نقض حقوق مولف علیه نویسنده دوم طرح دعوا نموده و او را متهم نماید که چون اولین بار چنان ایده و اندیشه ای که نویسنده در آن بلندای بنشیند و منظره بسیار زیبای طبیعت مقابل خود را با آن عناصر ویژه توصیف نماید، مربوط به او بوده و لذا نویسنده دوم حق نوشتن در آن خصوص را نداشته است؟!

در پاسخ، پر واضح خواهد بود که اگر چه ایده و اندیشه چنان موضوعی مربوط به نویسنده اول بوده و نویسنده دوم نیز این را می دانسته است ولی از منظر حقوق مالکیت ادبی و هنری به نظر می رسد نویسنده دوم هرگز ناقض حقوق شناخته نشود. چرا که، نویسنده دوم در توصیف خود از هنر نویسندگی و قدرت توصیف شاعرانگی خود بهره برده و همان عناصر را (که اکنون دیگر جدید محسوب نمی شوند) به صورتی اصیل و منحصر به فرد بیان نموده است و لذا به جهت اصالت داشتن، اثر پدید آمده ایشان نیز تحت حمایت قانون خواهد بود.

مثال دوم - کارگردانی سریالی طنزآمیز می سازد و در هر بخش قسمتی از اتفاقات اجتماعی را به صورتی طنزآمیز و در قالب شوخی مطرح می کند (برای مثال، رفتار و ژست گویندگان اخبار تلویزیون و یا گزارشگر هواشناسی و ... را طنزآمیز اجرا می کند) و اتفاقاً فروش خوبی هم در بازار هدف به عمل می آورد. حال، کارگردانی دیگر هم با تقلید از همین ایده و عینا هر بخش از سریال خود را منطبق با سریال قبلی ساخته و در تلویزیون اجرا می کند. اکنون، سوال این خواهد بود که آیا سازنده اول می

^۵ - دکتر صفایی سید حسین، مقالاتی درباره حقوق مدنی و حقوق تطبیقی (مالکیت ادبی و هنری و بررسی قانون حمایت حقوق مولفان، مصنفان و هنرمندان)، نشر میزان، چاپ اول، ۱۳۷۵، ص ۷۳

دفتر حقوقی نوبان

Noban Law Office

تقی امانی - وکیل پایه یک دادگستری

(فارغ التحصیل از دانشگاه تهران و دانشگاه تورین ایتالیا)

وکلای تخصصی حقوق علائم تجاری، اختراعات، طرح های صنعتی و کپی رایت

...../Date: ۱۳۹۳/۱۲/۰۵ | شماره: ...../Our ref. No.: ..... | ...../Encl.: پیوست: .....

تواند مدعی شود که چون ایده ی چنان کاری مربوط به او بوده و سازنده دوم به تقلید از همان ایده ها موفق به ساخت سریال خود شده است او را تحت تعقیب قرار دهد؟ در پاسخ این مسئله نیز می توان گفت ایشان حق تعقیب نخواهد داشت چرا که اگر چه ایده موجود در هر دو اثر یکسان است و در اولی جدید و در دومی اکنون جدید محسوب نمی شود ولی به جهت اینکه سازنده دوم از مجریان دیگری و با عبارات طنز آمیز دیگری همان ایده را اجرا کرده است لذا اثر دوم اگر چه جدید محسوب نمی شود (به لحاظ ایده) ولی به لحاظ شکل اثر دارای میزان متعارفی از خلاقیت و دخالت شخصیت هنری بوده و لذا به جهت داشتن اصالت شکل قابلیت حمایت قانونی را خواهد داشت.

مثال های دیگری به همین صورت در ارتباط با تابلو های نقاشی، طراحی فرش، اجرای یک ترانه بر اساس یک شعر قدیمی، ساخت مجسمه ی مثلا یک انسان در حال تفکر، و ... قابل طرح است و در تمامی آنها اگر صرفا ایده تقلید شود، نمی توان با این استدلال که ایده مطرح شده در اثر دوم جدید نیست چنان اثری را فاقد حمایت قانون تلقی کرد و بدان جهت تحت تعقیب قرار داد. ولی اگر شکل و نمود خارجی اثر منطبق با شکل اثر قبلی باشد به جهت نداشتن خلاقیت و اصالت شکل اثر قابلیت تعقیب خواهد داشت.